

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про водовідведення та очищення стічних вод

Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування системи водовідведення, спрямовані на створення сприятливих умов життєдіяльності людини та захист навколишнього природного середовища від негативного впливу стічних вод.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) аварійна ситуація – стан потенційно небезпечного об'єкта, що характеризується порушенням меж та/або умов безпечної експлуатації, але не перейшов в аварію, за якого всі несприятливі впливи джерел небезпеки на персонал, населення та навколишнє природне середовище утримуються у прийнятних межах за допомогою відповідних технічних засобів;

2) виробничий контроль у сфері водовідведення – діяльність суб'єкта водовідведення, спрямована на контроль відповідності процесів збирання, транспортування, очищення та скидання стічних вод вимогам нормативних документів;

3) водовідведення – діяльність із збирання, транспортування, очищення та скидання стічних вод за допомогою систем водовідведення або інших споруд відведення та/або очищення;

4) вторинне очищення – очищення стічних вод за допомогою процесу, який включає біологічне очищення із вторинним відстоюванням або інші процеси, які забезпечують додержання правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами;

5) локальні очисні споруди – споруди чи пристрої для очищення стічних вод окремого споживача відповідно до вимог правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення;

6) нецентралізоване водовідведення – діяльність із збирання, транспортування та/або очищення і скидання стічних вод, що проводиться окремими споживачами або групою споживачів, які технічно не пов'язані із системою централізованого водовідведення;

7) нормативне очищення – очищення стічних вод до показників, встановлених у дозволі на спеціальне водокористування;

8) об'єкти водовідведення – мережі, споруди, технічні засоби, устаткування (пристрої), що використовуються в системах водовідведення;

9) осади стічних вод – осади, що утворюються на очисних спорудах систем водовідведення в процесі очищення стічних вод;

10) первинне очищення – очищення стічних вод за допомогою фізичних та/або хімічних процесів, включаючи осідання завислих частинок твердих речовин, або інших процесів, після яких біологічне споживання кисню протягом п'яти діб (БСК5) у стічних водах зменшується щонайменше на 20 відсотків, а кількість завислих частинок твердих речовин зменшується щонайменше на 50 відсотків;

11) підприємство нецентралізованого водовідведення – суб'єкт господарювання, що провадить господарську діяльність із нецентралізованого водовідведення;

12) підприємство централізованого водовідведення – суб'єкт господарювання, що провадить господарську діяльність із централізованого водовідведення;

13) поверхнева стічна вода – стічна вода, що утворюється внаслідок випадання атмосферних опадів, миття дорожньо-транспортної мережі, інших територій загального користування, прибудинкових територій чи територій господарських об'єктів;

14) популяційний еквівалент – числовий показник навантаження стічної води органічними речовинами, що підлягають біологічному розкладенню, з п'ятиденним біохімічним споживанням кисню, що становить 60 грамів кисню на людину на добу;

15) постійне розміщення осадів стічних вод – організація зберігання та/або захоронення осадів стічних вод, строк тимчасового зберігання яких закінчився у спосіб, що не становить загрози для навколишнього природного середовища та здоров'я людини;

16) поточні рахунки із спеціальним режимом використання для проведення розрахунків за інвестиційними проектами (далі – спеціальні рахунки) – рахунки підприємств централізованого водовідведення, призначені

для накопичення та використання коштів виключно для реалізації інвестиційних проектів у зазначеній сфері;

17) поточні рахунки із спеціальним режимом використання кредитних коштів (далі – спеціальні рахунки кредитних коштів) – рахунки підприємств централізованого водовідведення, відкриті у національній або іноземній валюті, призначені для накопичення та використання кредитних (позикових) коштів, отриманих від міжнародних фінансових організацій, іноземних державних установ чи відповідно до міжурядових договорів, або коштів, залучених державою або підприємствами у сфері централізованого водовідведення під державні чи місцеві гарантії, виключно для підготовки та реалізації інвестиційних проектів (заходів) у зазначеній сфері за рахунок таких коштів, а також для надходження коштів для повернення та обслуговування кредиту (позики) відповідно до договорів кредиту;

18) система відведення поверхневих стічних вод – комплекс мереж, інженерних споруд, елементів благоустрою для приймання, відведення та очищення поверхневих стічних вод;

19) система водовідведення – система централізованого або нецентралізованого водовідведення та водовідведення поверхневих стічних вод;

20) система нецентралізованого водовідведення – сукупність об'єктів водовідведення для збирання, транспортування та/або очищення та скидання стічних вод від окремих споживачів або груп споживачів;

21) система централізованого водовідведення – сукупність об'єктів водовідведення для централізованого відведення, збирання, транспортування, очищення та скидання стічних вод, оброблення та утилізації осадів стічних вод населеного пункту;

22) споживач – юридична або фізична особа, яка користується системою водовідведення на підставі відповідного договору;

23) стічна вода виробничого походження – стічна вода, що утворилася в процесі виготовлення продукції та/або надання послуг, які потребують використання води у процесі їх надання;

24) технічні умови – комплекс умов до інженерного забезпечення систем водовідведення, які мають відповідати його розрахунковим параметрам;

25) технологічний регламент – документ підприємства водовідведення, у якому визначено вимоги до технологічного процесу експлуатації систем водовідведення, режими експлуатації споруд і обладнання;

26) тимчасове зберігання осадів стічних вод – зберігання необроблених осадів стічних вод протягом строку і у спосіб, що зазначені технологічним регламентом експлуатації систем водовідведення, з метою організації подальшої обробки для повторного використання, утилізації та/або захоронення осадів стічних вод;

27) транспортування стічних вод – переміщення стічних вод за допомогою мереж водовідведення від об'єктів, які під'єднані до систем централізованого водовідведення, або за допомогою спеціалізованого транспорту від об'єктів, які не під'єднані до систем централізованого водовідведення, до споруд очищення стічних вод;

28) уразлива зона – масив поверхневих вод та внутрішні морські води, які зазнають впливу внаслідок скидання стічних вод та в яких спостерігається евтрофікація або які можуть бути евтрофіковані у разі невжиття запобіжних заходів.

Перелік уразливих зон підлягає перегляду не рідше одного разу на чотири роки;

29) централізоване водовідведення – господарська діяльність у сфері збирання, транспортування, очищення та скидання стічних вод за допомогою системи централізованого водовідведення.

2. Інші терміни в цьому Законі вживаються у значенні, наведеному у Водному кодексі України, законах України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про житлово-комунальні послуги", "Про питну воду та питне водопостачання".

Стаття 2. Сфера дії цього Закону

1. Дія цього Закону поширюється на суб'єктів господарювання, що здійснюють водовідведення, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, що здійснюють регулювання, нагляд і контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів, за якістю послуг з водовідведення та станом водовідведення, обслуговування локальних очисних споруд, а також на споживачів послуг з водовідведення.

Стаття 3. Законодавство у сфері водовідведення

1. Законодавство у сфері водовідведення складається з цього Закону, Водного кодексу України, законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про житлово-комунальні послуги" та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у цій сфері.

Стаття 4. Суб'єкти відносин у сфері водовідведення

1. Суб'єктами відносин у сфері водовідведення є:
органи державної влади;

органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування;

суб'єкти господарювання, що здійснюють водовідведення;

споживачі.

Стаття 5. Об'єкти правового регулювання у сфері водовідведення

1. Об'єктами правового регулювання у сфері водовідведення є суспільні відносини з питань:

здійснення господарської діяльності з водовідведення;

формування тарифів на послуги з централізованого водовідведення;

нормування, ліцензування;

моніторингу, обліку і контролю.

Розділ II. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ВОДОВІДВЕННЯ

Стаття 6. Принципи державної політики у сфері водовідведення

1. Державна політика у сфері водовідведення будується на принципах:
державного управління і регулювання відносин у сфері водовідведення;
формування економічно обґрунтованих тарифів на послуги з централізованого водовідведення;

запобіжного характеру заходів щодо охорони поверхневих вод, підземних вод та джерел, внутрішніх морських вод та територіального моря;

здійснення експертизи проектів господарської, інвестиційної та іншої діяльності у сфері водовідведення;

додержання єдиних правил і норм усіма суб'єктами відносин у сфері водовідведення;

ліцензування господарської діяльності з централізованого водовідведення;

забезпечення вільного доступу до інформації про стан стічних вод та осадів стічних вод, стан системи водовідведення, формування тарифів на

послуги з централізованого водовідведення, дотримання нормативів якості очищених стічних вод та осадів стічних вод, гранично допустимого скидання забруднюючих речовин, а також санітарних та інших вимог на відповідній території;

державної підтримки, регулювання та нагляду (контролю) у сфері водовідведення;

здійснення заходів організаційного, науково-технічного, санітарно-епідеміологічного, природоохоронного, економічного, правового характеру з метою розвитку систем водовідведення, поліпшення якості очищення стічної води та утилізації осадів стічних вод.

Стаття 7. Гарантії прав споживачів у сфері водовідведення

1. Держава гарантує захист прав споживачів у сфері водовідведення шляхом:

забезпечення водовідведенням згідно з вимогами цього Закону;

здійснення заходів організаційного, науково-технічного, санітарно-епідеміологічного, природоохоронного, економічного, правового характеру з метою розвитку систем водовідведення, поліпшення якості очищення стічної води та утилізації осадів стічних вод;

здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства у сфері водовідведення;

проведення державного моніторингу у сфері водовідведення;

відшкодування в установленому порядку збитків, заподіяних споживачам підприємствами водовідведення внаслідок порушення законодавства у сфері водовідведення;

обмеження, тимчасової заборони (зупинення) в установленому порядку функціонування систем водовідведення та очищення стічних вод, які не забезпечують нормативної якості очищення стічних вод, а також діяльності, що негативно впливає на режим функціонування систем водовідведення та очищення стічних вод.

Стаття 8. Державна підтримка у сфері водовідведення

1. Державна підтримка у сфері водовідведення надається відповідно до законів України.

Розділ III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України

1. До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері водовідведення належать:

реалізація державної політики;

організація розроблення державних, міждержавних і регіональних програм та інших нормативно-правових актів;

координація діяльності органів виконавчої влади;

організація здійснення державного контролю та обліку;

затвердження порядку проведення оцінки стану водовідведення та очищення стічних вод;

затвердження порядку очищення стічних вод перед скиданням в уразливих зонах;

затвердження порядку зарахування коштів на спеціальний рахунок, використання зазначених коштів і здійснення контролю за їх витрачанням;

затвердження порядку контролю за реалізацією інвестиційних проєктів у сфері централізованого водовідведення, а також граничного рівня вартості інвестицій, які можуть залучатися за інвестиційними проєктами, що включаються під час розрахунку економічно обґрунтованих витрат, та граничного строку дії інвестиційних проєктів до моменту повного погашення зобов'язань за ними;

затвердження порядку формування тарифів на послугу централізованого водовідведення, що встановлюються органами місцевого самоврядування;

затвердження порядку приєднання до мереж централізованого водовідведення;

затвердження правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами;

здійснення інших повноважень у сфері водовідведення відповідно до закону.

Стаття 10. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства

1. До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, у сфері водовідведення належать:

забезпечення формування єдиної науково-технічної, соціально-економічної політики у сфері водовідведення;

погодження схем оптимізації централізованого водовідведення населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тисяч осіб;

затвердження порядку розроблення та затвердження технічних умов на приєднання до систем централізованого водовідведення;

затвердження правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення та порядку визначення розміру плати, що справляється за понаднормативне скидання стічних вод до систем централізованого водовідведення;

затвердження правил приймання поверхневих стічних вод до систем водовідведення поверхневих стічних вод населеного пункту;

затвердження правил збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого водовідведення;

затвердження порядку повторного використання очищених стічних вод та осаду стічних вод за умови дотримання нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин;

затвердження порядку збирання, транспортування та очищення стічних вод у населених пунктах від об'єктів, які не під'єднані до систем централізованого водовідведення;

затвердження порядку розрахунку об'ємів поверхневих стічних вод, які неорганізовано надходять до систем централізованого водовідведення;

затвердження порядку розроблення схем оптимізації систем централізованого водовідведення;

затвердження порядку розроблення, погодження інвестиційних проектів підприємствами централізованого водовідведення, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації;

затвердження правил користування системами централізованого водовідведення;

затвердження правил технічної експлуатації систем централізованого водовідведення;

затвердження порядку розроблення підприємствами централізованого водовідведення технологічних регламентів;

погодження проектів ліцензійних умов та проектів змін до ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення;

уповноваження підприємств та організацій, їх відокремлених підрозділів та фізичних осіб – підприємців на проведення вимірювань, не пов'язаних з оцінкою відповідності продукції, процесів та послуг, у сфері законодавчо регульованої метрології;

здійснення інших повноважень у сфері водовідведення відповідно до закону.

Стаття 11. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій

1. До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері водовідведення належать:

розроблення та виконання місцевих програм у сфері водовідведення, участь у розробленні та виконанні державних і регіональних програм у цій сфері;

розроблення і реалізація схем оптимізації систем водовідведення, що перебувають у їх власності;

здійснення контролю за виконанням установлених у цій сфері правил і норм;

прийняття рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) діяльності підприємств, установ, організацій у разі порушення ними вимог законодавства у сфері водовідведення;

забезпечення виконання правил і норм користування системами водовідведення, дотримання режиму санітарно-захисних зон об'єктів водовідведення;

розроблення та реалізація проектів санітарно-захисних зон об'єктів водовідведення;

ліцензування господарської діяльності з централізованого водовідведення;

здійснення інших повноважень у сфері водовідведення відповідно до закону.

Стаття 12. Повноваження органів місцевого самоврядування

1. До повноважень органів місцевого самоврядування у сфері водовідведення належать:

затвердження та виконання місцевих програм у сфері водовідведення, участь у розробленні та виконанні відповідних державних, регіональних і місцевих програм;

надання згоди на розміщення на відповідній території нових або реконструкцію наявних об'єктів;

затвердження місцевих правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту;

затвердження місцевих правил приймання поверхневих стічних вод до системи водовідведення поверхневих стічних вод населеного пункту;

затвердження місцевих правил збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого водовідведення;

розроблення та реалізація схем оптимізації систем водовідведення, що перебувають у комунальній власності;

впровадження централізованого водовідведення в населених пунктах, популяційний еквівалент яких становить 2 тисячі і більше;

визначення популяційного еквівалента населеного пункту відповідно до порядку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища;

за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, визначення уразливих та менш уразливих зон відповідно до критеріїв, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища;

забезпечення інформування населення про стан водовідведення;

встановлення тарифів на послугу з централізованого водовідведення (крім тарифів на цю послугу, які встановлюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг);

встановлення санітарно-захисних зон об'єктів водовідведення;

погодження інвестиційних проектів підприємств централізованого водовідведення, що перебувають у комунальній власності;

сприяння провадженню інвестиційної діяльності у сфері водовідведення;

здійснення інших повноважень у сфері водовідведення відповідно до закону.

Стаття 13. Місцеві правила у сфері водовідведення

1. Місцеві правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту встановлюють вимоги до приймання стічних вод населеного пункту.

Місцеві правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту розробляються на підставі та з урахуванням вимог правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення та порядку визначення розміру плати, що справляється за понаднормативне скидання стічних вод до систем централізованого водовідведення, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, і затверджуються відповідними органами місцевого самоврядування.

У разі якщо відповідний орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про затвердження місцевих правил, застосовуються правила приймання стічних вод, затвержені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Місцеві правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту включають:

основні вимоги до приймання стічних вод населеного пункту підприємствами централізованого водовідведення;

популяційний еквівалент населеного пункту;

основні вимоги до скидання стічних вод до систем централізованого водовідведення суб'єктами господарювання;

вимоги до якості та режиму скидання стічних вод;

визначення механізму контролю за скиданням стічних вод;

розмір плати, що справляється підприємствами централізованого водовідведення за понаднормативне скидання стічних вод до систем централізованого водовідведення та за порушення вимог до якості і режиму скидання стічних вод;

визначення механізму компенсації власнику мереж, споруд, устаткування системи централізованого водовідведення відповідного населеного пункту витрат на відновлення таких мереж, споруд, устаткування, зумовлених їх пошкодженням чи руйнуванням внаслідок порушення вимог щодо скидання стічних вод.

2. Місцеві правила приймання поверхневих стічних вод до систем водовідведення поверхневих стічних вод населеного пункту встановлюють вимоги до приймання поверхневих стічних вод населеного пункту. Місцеві правила розробляються на підставі та не можуть виходити за межі вимог правил приймання поверхневих стічних вод до систем водовідведення поверхневих стічних вод населеного пункту, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, і затверджуються відповідними органами місцевого самоврядування.

У разі якщо відповідний орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про затвердження місцевих правил, застосовуються правила приймання поверхневих стічних вод до систем водовідведення поверхневих стічних вод населеного пункту, затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Місцеві правила приймання поверхневих стічних вод до системи водовідведення поверхневих стічних вод населеного пункту включають:

вимоги до приймання поверхневих стічних вод до системи водовідведення поверхневих вод населеного пункту;

розрахунок об'ємів поверхневих стічних вод, які утворюються на територіях внаслідок випадіння атмосферних опадів та сніготанення;

вимоги та умови скиду поверхневих стічних вод у водойми;

розрахунок вартості послуги приймання поверхневих стічних вод до системи водовідведення поверхневих стічних вод;

розмір плати, що справляється підприємствами водовідведення поверхневих стічних вод за понаднормативне скидання стічних вод до систем централізованого водовідведення та за порушення вимог до якості і режиму скидання поверхневих стічних вод;

визначення механізму контролю за якісним складом скидів поверхневих стічних вод;

визначення механізму компенсації власнику мереж, споруд, устаткування системи водовідведення поверхневих стічних вод відповідного населеного пункту витрат на відновлення таких мереж, споруд, устаткування, зумовлених їх пошкодженням чи руйнуванням внаслідок порушення вимог та умов скиду поверхневих стічних вод.

3. Місцеві правила збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого водовідведення, встановлюють вимоги до збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті.

Місцеві правила збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого водовідведення, розробляються на підставі та з урахуванням вимог правил збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого водовідведення, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, і затверджуються відповідними органами місцевого самоврядування.

У разі якщо відповідний орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про затвердження місцевих правил, застосовуються правила збирання, транспортування та очищення стічних вод, затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Місцеві правила збирання, транспортування та очищення стічних вод у населеному пункті від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого водовідведення, включають:

- вимоги до транспортного засобу для збирання та перевезення стічних вод;
- затверджені графіки та маршрути для перевезення стічних вод;
- затверджені місця для приймання та очищення стічних вод;

визначення механізму контролю за збиранням, транспортуванням та прийманням на очищення стічних вод від об'єктів, які не приєднані до системи централізованого водовідведення.

4. Місцеві правила у сфері водовідведення не можуть передбачати обов'язок фізичних чи юридичних осіб щодо отримання будь-яких дозволів, погоджень або інших документів дозвільного характеру, а також надавати повноваження органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам, підприємствам, установам, організаціям, утвореним такими органами, щодо видачі дозвільних документів.

Розділ IV. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 14. Види та особливості господарської діяльності у сфері водовідведення

1. Господарська діяльність у сфері водовідведення включає:
централізоване водовідведення;

нецентралізоване водовідведення;

транспортування стічних вод та осадів стічних вод спеціальним транспортом.

2. Діяльність у сфері водовідведення можуть провадити суб'єкти господарювання всіх форм власності, якщо інше не передбачено законом.

Стаття 15. Організація централізованого водовідведення

1. Забезпечення споживачів централізованим водовідведенням здійснюють підприємства централізованого водовідведення.

У населених пунктах, популяційний еквівалент яких становить 2 тисячі і більше, впровадження централізованого водовідведення є обов'язковим, крім випадків, передбачених частиною першою статті 18 цього Закону.

2. Підприємство централізованого водовідведення провадить свою діяльність на підставі таких документів:

дозволу на спеціальне водокористування (у випадках, передбачених законом);

ліцензії на провадження господарської діяльності з централізованого водовідведення;

висновку з оцінки впливу на довкілля (у випадках, передбачених законом);

технічного проекту на розміщення мереж, споруд та устаткування для збирання, транспортування, очищення стічних вод, оброблення та утилізації осадів стічних вод, погодженого та затвердженого в установленому порядку;

технологічного регламенту у сфері водовідведення;

місцевих правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту.

Стаття 16. Вимоги до очищення стічних вод

1. Стічні води, які після очищення скидаються у водні об'єкти, повинні відповідати вимогам нормативного очищення.

У населених пунктах, популяційний еквівалент яких становить 2 тисячі і більше, забезпечення вторинного очищення є обов'язковим.

Стічні води, які надходять до систем централізованого водовідведення або на очисні споруди населених пунктів, популяційний еквівалент яких становить менше ніж 2 тисячі, перед їх скиданням у поверхневі водні об'єкти

мають відповідати екологічним нормативам якості води масивів поверхневих вод.

Стічні води, які надходять до систем централізованого водовідведення або на очисні споруди населених пунктів, популяційний еквівалент яких становить менше ніж 10 тисяч, перед їх скиданням у прибережні води мають відповідати екологічним нормативам якості води масивів поверхневих вод.

Скидання неочищених стічних вод без дозволу або з порушенням його умов забороняється.

Скидання осаду стічних вод у поверхневі водні об'єкти забороняється.

2. Стічні води виробничого походження приймаються до систем централізованого водовідведення після попереднього очищення відповідно до правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення.

3. Підприємства централізованого водовідведення зобов'язані вживати заходів до повторного використання очищених стічних вод та осадів стічних вод за умови мінімізації їх негативного впливу на навколишнє природне середовище та дотримання нормативів якості очищених стічних вод та осадів стічних вод, що спрямовуються на повторне використання.

Стаття 17. Обов'язки суб'єктів господарювання, що здійснюють централізоване та нецентралізоване водовідведення

1. Суб'єкти господарювання, що здійснюють водовідведення, зобов'язані:

дотримуватися встановлених нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин, а також санітарних та інших вимог щодо впорядкування своєї території;

використовувати ефективні сучасні технічні засоби і технології для утримання своєї території в належному стані, а також здійснювати заходи щодо запобігання забрудненню водних об'єктів стічними (дощовими, сніговими) водами, що відводяться з неї;

здійснювати облік обсягів утворення, обробки, зберігання та повторного використання осадів стічних вод, а також подавати відповідним органам звіти в порядку, визначеному законодавством у сфері водовідведення;

не допускати порушення прав, наданих іншим водокористувачам, а також заподіяння шкоди господарським об'єктам та об'єктам навколишнього природного середовища;

утримувати в належному стані зони санітарної охорони об'єктів водовідведення, прибережні захисні смуги, смуги відведення, берегові смуги водних шляхів, очисні та інші водогосподарські споруди та технічні пристрої;

здійснювати засобами виміральної техніки, у тому числі автоматизованими, облік забору та використання вод, контроль за якістю і кількістю скинутих у водні об'єкти зворотних вод і забруднюючих речовин та за якістю води водних об'єктів у контрольних створах, а також подавати відповідним органам звіти в порядку, визначеному законодавством у сфері водовідведення;

здійснювати погоджені у встановленому порядку технологічні, лісомеліоративні, агротехнічні, гідротехнічні, санітарні та інші заходи щодо поліпшення стану поверхневих вод, а також припинення скидання забруднених стічних вод;

безперешкодно допускати на свої об'єкти державних інспекторів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, а також громадських інспекторів з охорони довкілля, які здійснюють перевірку додержання вимог водного законодавства, і надавати їм безоплатно необхідну інформацію;

своєчасно інформувати центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування про виникнення аварійних забруднень;

здійснювати невідкладні роботи, пов'язані з ліквідацією наслідків аварій, які можуть спричинити погіршення якості води, та надавати необхідні технічні засоби для ліквідації аварій на об'єктах інших водокористувачів у порядку, встановленому законодавством.

Стаття 18. Організація нецентралізованого водовідведення

1. Якщо будівництво та впровадження системи централізованого водовідведення у населеному пункті, популяційний еквівалент якого становить 2 тисячі і більше, матимуть негативний вплив на навколишнє природне середовище або будуть пов'язані з надмірними витратами, у населеному пункті може бути впроваджена система нецентралізованого водовідведення, за умови забезпечення дотримання екологічних нормативів якості води масивів поверхневих та підземних вод.

2. Збирання, транспортування та очищення стічних вод у населених пунктах від об'єктів, які не приєднані до систем централізованого

водовідведення, здійснюються відповідно до порядку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, та місцевих правил, затверджених органом місцевого самоврядування.

3. У багатоквартирних будинках та на інших об'єктах, обладнаних мережами централізованого водовідведення, часткова заміна таких мереж на споруди чи пристрої систем нецентралізованого водовідведення забороняється.

Стаття 19. Особливості відведення поверхневих стічних вод

1. Приймання поверхневих стічних вод до систем відведення поверхневих стічних вод населених пунктів здійснюється відповідно до правил, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

2. Правила приймання поверхневих стічних вод до систем відведення поверхневих стічних вод населених пунктів включають:

основні вимоги до приймання поверхневих стічних вод до систем відведення поверхневих стічних вод населеного пункту;

основні вимоги до скидання поверхневих стічних вод до систем відведення поверхневих стічних вод населеного пункту суб'єктами господарювання;

вимоги до якості та режиму скидання поверхневих стічних вод;

визначення механізму контролю за скиданням поверхневих стічних вод;

розмір плати, що справляється суб'єктами господарювання, які здійснюють відведення поверхневих стічних вод, за понаднормативне скидання поверхневих стічних вод до систем відведення поверхневих стічних вод населених пунктів та за порушення вимог до якості та режиму скидання поверхневих стічних вод;

визначення механізму компенсації власнику мереж, споруд, устаткування системи відведення поверхневих стічних вод відповідного населеного пункту витрат на відновлення таких мереж, споруд, устаткування, зумовлених їх пошкодженням чи руйнуванням унаслідок порушення вимог щодо скидання поверхневих стічних вод.

Відведення поверхневих стічних вод здійснюється суб'єктами господарювання, які здійснюють приймання, відведення та очищення поверхневих стічних вод на підставі договору.

3. Очищення поверхневих стічних вод складається із процесів механічної очистки, відстоювання, жиро- та нафто- видалення, які повинні забезпечувати мінімізацію негативного впливу поверхневих стічних вод на навколишнє природне середовище при їх повторному використанні. Проектування нових систем відведення поверхневих стічних вод має передбачати їх очищення.

Стаття 20. Інвестиційна діяльність у сфері водовідведення

1. Інвестиційні проекти розробляються підприємствами централізованого водовідведення.

2. Підприємства централізованого водовідведення для проведення в установленому законодавством порядку розрахунків за інвестиційними проектами відкривають спеціальні рахунки.

На зазначені рахунки підприємства централізованого водовідведення перераховують кошти в обсязі, передбаченому в установлених тарифах для реалізації інвестиційних проектів.

Зарахування коштів міжнародних фінансових організацій, іноземних державних установ або коштів, залучених відповідно до міждержавних договорів, або коштів у вигляді кредитів (позик), або коштів, залучених державою чи підприємствами централізованого водовідведення під державні чи місцеві гарантії, на спеціальні рахунки для кредитних коштів підприємств централізованого водовідведення, відкриті банками в національній чи іноземній валюті, та використання таких коштів для підготовки та реалізації інвестиційних проектів (заходів) у відповідній сфері здійснюються згідно з умовами договорів, укладених з міжнародними фінансовими організаціями, іноземними державними установами, або міждержавних договорів.

Забороняються звернення стягнення та накладення арешту на кошти, що перебувають на спеціальних рахунках та на спеціальних рахунках для кредитних коштів підприємств централізованого водовідведення.

Власник спеціального рахунку для кредитних коштів забезпечує здійснення контролю та несе відповідальність за цільове використання коштів згідно з умовами договору.

3. Порядок розроблення та затвердження інвестиційних проектів у сфері водовідведення стічних вод, порядок контролю за їх реалізацією підприємствами централізованого водовідведення затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Розділ V. НОРМУВАННЯ У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 21. Нормативи у сфері водовідведення

1. У сфері водовідведення встановлюються такі нормативи:

нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин до водних об'єктів;

нормативи якості стічних вод, що скидаються до систем централізованого водовідведення;

нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин до систем централізованого водовідведення;

нормативи якості очищених стічних вод та осадів стічних вод, що спрямовуються на повторне використання.

Порядок розроблення та затвердження нормативів якості стічних вод, що скидаються до систем централізованого водовідведення, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Порядок розроблення та затвердження нормативів якості очищених стічних вод та осадів стічних вод, що спрямовуються на повторне використання, встановлюється органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Порядок розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у системи централізованого водовідведення та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у системи централізованого водовідведення нормується, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 22. Технічні умови на приєднання до систем централізованого водовідведення

1. Приєднання до систем централізованого водовідведення здійснюється відповідно до технічних умов, виданих підприємством централізованого водовідведення.

У технічних умовах на приєднання до систем централізованого водовідведення зазначаються:

найменування та адреса об'єкта, замовника, проектувальника;
вид будівництва, нормативні строки проектування і будівництва;
місце та спосіб приєднання до мереж централізованого водовідведення,
вимоги до обладнання, вузлів приєднання;
відомості про місце скидання очищених стічних вод;
основні розрахункові інженерні параметри системи централізованого
водовідведення, що включають:
кількість, якість і режим надходження стічних вод;
тиск у місці підключення;
умови скиду очищених стічних вод.

2. Порядок розроблення та затвердження технічних умов на приєднання до систем централізованого водовідведення встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Розділ VI. МОНІТОРИНГ І ОБЛІК У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 23. Державний моніторинг у сфері водовідведення

1. Державний моніторинг у сфері водовідведення здійснюється з метою збирання, оброблення, збереження, узагальнення та аналізу інформації про водовідведення, стан систем водовідведення, надання послуг з водовідведення, повторне використання очищених стічних вод та осаду, прогнозування змін та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у цій сфері.

2. Порядок здійснення державного моніторингу у сфері водовідведення затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 24. Державний облік у сфері водовідведення

1. Завданням державного обліку у сфері водовідведення є систематизація даних про:

підприємства водовідведення;
споживачів послуг із централізованого водовідведення;
обсяги наданих послуг.

На підставі систематизації даних складається державна статистична звітність за формами, затвердженими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики, за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Стаття 25. Первинний облік у сфері водовідведення

1. Підприємства централізованого водовідведення незалежно від форми власності здійснюють контроль за якістю і кількістю скинутих у водні об'єкти стічних вод і забруднюючих речовин та здійснюють облік стічних вод, які надходять до системи централізованого водовідведення, та кількості стічних вод, які скидаються до систем централізованого водовідведення із систем нецентралізованого водовідведення, а також здійснюють облік обсягів утворення, обробки, зберігання та повторного використання осадів стічних вод, зберігають первинні дані та безоплатно надають їх центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади в межах їх повноважень, визначених законом.

Первинний облік у сфері водовідведення здійснюється підприємствами централізованого водовідведення і споживачами за допомогою засобів виміральної техніки, що відповідають вимогам технічних регламентів.

Порядок первинного обліку стічних вод, які надходять до систем централізованого водовідведення, а також порядок первинного обліку обсягів утворення, обробки, зберігання та повторного використання осадів стічних вод визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Розділ VII. КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 26. Завдання контролю у сфері водовідведення

1. Контроль у сфері водовідведення здійснюється за:
  - відповідністю якості стічних вод вимогам законодавства у сфері водовідведення;
  - виконанням умов дозволу на спеціальне водокористування;

технічним станом систем водовідведення;

формуванням, встановленням та застосуванням цін/тарифів на послугу з централізованого водовідведення;

дотриманням суб'єктами відносин у сфері водовідведення вимог законодавства у цій сфері.

У сфері водовідведення здійснюється державний, виробничий і громадський контроль.

Стаття 27. Виробничий контроль у сфері водовідведення

1. Виробничий контроль у сфері водовідведення здійснюється в порядку, встановленому законодавством України.

У разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної екологічної ситуації техногенного чи природного характеру, пов'язаної із шкідливими наслідками для джерел та/або систем питного водопостачання, навколишнього природного середовища, суб'єкт водовідведення забезпечує проведення посиленого виробничого контролю за показниками якості очищених стічних вод, які додатково ним визначаються та погоджуються із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

Стаття 28. Громадський контроль у сфері водовідведення

1. Громадський контроль у сфері водовідведення здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля відповідно до Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища".

Розділ VIII. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 29. Відповідальність за порушення законодавства у сфері водовідведення

1. Відповідальність за порушення законодавства у сфері водовідведення відповідно до закону несуть особи, винні у:

забрудненні та засміченні вод;

введенні в експлуатацію споруд очищення стічних вод без впровадженої системи обробки осаду стічних вод;

порушенні правил ведення державного обліку вод або перекрученні чи внесенні недостовірних відомостей до документів державної статистичної звітності;

порушенні режиму охорони, господарської чи іншої діяльності в зонах санітарної охорони об'єктів централізованого водовідведення;

самовільному підключенні до об'єктів та систем водовідведення, провадженні діяльності з централізованого водовідведення без ліцензії або з порушенням ліцензійних умов;

неповідомленні (приховуванні) або наданні недостовірної інформації про аварійні ситуації на об'єктах централізованого водовідведення, стан систем водовідведення;

пошкодженні (руйнуванні чи псуванні) систем водовідведення, порушенні правил їх експлуатації та встановлених режимів роботи, діях, що становлять загрозу санітарному та епідемічному благополуччю населення;

введенні в експлуатацію підприємств, комунальних та інших об'єктів без споруд і пристроїв, що запобігають забрудненню і засміченню вод або їх шкідливому діянню;

невиконанні обов'язкових приписів посадових осіб;

недотриманні умов дозволу або порушенні правил спеціального водокористування.

2. Особи, зазначені в частині першій цієї статті, притягаються до відповідальності згідно із законами України.

Законами також може бути встановлена відповідальність і за інші види правопорушень у сфері водовідведення.

Стаття 30. Відшкодування збитків, завданих порушенням законодавства у сфері водовідведення

1. Суб'єктам господарювання, що здійснюють водовідведення, яким завдано збитків юридичними чи фізичними особами внаслідок порушення правил користування системами водовідведення, пошкодження цих систем, а також внаслідок створення перешкод у проведенні аварійно-відновлювальних робіт, забезпеченні нормальної експлуатації систем водовідведення, збитки відшкодовуються відповідно до закону.

Суб'єкти господарювання, що здійснюють водовідведення, які порушили законодавство у сфері водовідведення, що призвело до виникнення захворювань, отруень, тривалої або тимчасової втрати

працездатності, зобов'язані відшкодувати збитки громадянам, підприємствам, установам і організаціям, а також компенсувати додаткові витрати органів санітарно-епідеміологічної служби на проведення санітарних та протиепідемічних заходів і витрати лікувально-профілактичних закладів на надання медичної допомоги потерпілим.

Суб'єкти водовідведення зобов'язані відшкодувати збитки, завдані ними внаслідок порушень законодавства у сфері водовідведення, у розмірах і порядку, встановлених законодавством.

Заподіяна споживачеві моральна шкода відшкодовується підприємством централізованого та нецентралізованого водовідведення відповідно до закону.

Розділ IX. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Стаття 31. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері водовідведення

1. Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері водовідведення.

2. Україна впроваджує міжнародно-правові механізми поводження із стічними водами та осадами стічних вод.

3. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, застосовуються норми міжнародного договору.

Розділ X. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування, крім пункту 3 цього розділу, який набирає чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. Внести зміни до таких законів України:

1) у Законі України "Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення" (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 16, ст. 112 із наступними змінами):

назву Закону викласти в такій редакції:

"Про питну воду та питне водопостачання";

абзаци четвертий, чотирнадцятий, шістнадцятий, двадцять шостий та тридцять перший частини першої статті 1 виключити;

у тексті статті 2 слова "надають послуги з водовідведення" виключити;

у тексті статті 8 слова "водовідведення та очищення стічних вод" виключити;

у другому реченні частини першої статті 9 після слів "питного водопостачання" доповнити словами "та водовідведення", а слова "громадські організації" замінити словами "громадські об'єднання";

у статті 11:

у частині першій:

після абзацу третього доповнити сімома новими абзацами такого змісту:

"затвердження порядку розроблення схем оптимізації систем централізованого водопостачання;

погодження схем оптимізації централізованого водопостачання населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тисяч осіб;

затвердження правил користування системами централізованого водопостачання;

затвердження правил технічної експлуатації систем централізованого водопостачання;

затвердження порядку розроблення підприємствами централізованого водопостачання технологічних регламентів;

погодження проектів ліцензійних умов та проектів змін до ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення;

уповноваження підприємств та організацій, їх відокремлених підрозділів та фізичних осіб – підприємців на проведення вимірювань, не пов'язаних з оцінкою відповідності продукції, процесів та послуг, у сфері законодавчо регульованої метрології".

У зв'язку з цим абзаци четвертий – сьомий вважати відповідно абзацами одинадцятим – чотирнадцятим;

абзаци одинадцятий та дванадцятий виключити;

абзац четвертий частини другої після слів "Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання" доповнити словами "та водовідведення";

у статті 12:

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

"забезпечення виконання правил і норм користування системами питного водопостачання, дотримання режиму зон санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання";

в абзаці шостому слова "відповідальність за належне забезпечення населення системами водовідведення" виключити;

в абзаці восьмому слова "та санітарно-захисних зон об'єктів централізованого водовідведення" виключити;

після абзацу дев'ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

"розроблення і реалізація схем оптимізації систем водопостачання, що перебувають у їх власності".

У зв'язку з цим абзац десятий вважати абзацом одинадцятим;

у статті 13:

абзаци п'ятий – сьомий виключити;

в абзаці п'ятнадцятому слова "та санітарно-захисних зон об'єктів централізованого водовідведення" виключити;

після абзацу вісімнадцятого доповнити новим абзацом такого змісту:

"розроблення і реалізація схем водопостачання, що перебувають у комунальній власності".

У зв'язку з цим абзац дев'ятнадцятий вважати абзацом двадцятим;

статтю 13¹ виключити;

абзац четвертий частини першої статті 20 виключити;

у частині першій статті 22:

в абзаці третьому слова "зворотних вод" виключити;

абзац четвертий виключити;

у статті 23:

абзац п'ятий частини першої викласти в такій редакції:

"видавати дозволи і технічні умови на підключення споживачів до систем централізованого питного водопостачання";

абзац четвертий частини другої викласти в такій редакції:

"впровадження новітніх технологій виробництва питної води, ресурсозберігаючих технологій та обладнання";

абзац четвертий пункту "г" частини восьмої статті 29 виключити;

в абзаці четвертому частини першої статті 40 слова "і скидання стічних вод" виключити;

статтю 42 після частини другої доповнити новою частиною такого змісту:

"Контроль у сфері питної води та питного водопостачання здійснюється за технічним станом систем централізованого питного водопостачання, формуванням, встановленням та застосуванням цін/тарифів на послуги з централізованого водопостачання".

У зв'язку з цим частину третю вважати частиною четвертою;

у тексті Закону:

слова "інвестиційна програма" в усіх відмінках і числах замінити словами "інвестиційний проект" у відповідному відмінку і числі;

слова "та водовідведення", "і водовідведення", "та/або водовідведення", "централізоване водовідведення", "та централізоване водовідведення", "та/або централізоване водовідведення", "та/або послуг з водовідведення", "та/або послуг з централізованого водовідведення", "та/або системи водовідведення", "та систем водовідведення", "та/або підприємствами централізованого водовідведення" в усіх відмінках виключити;

2) у Законі України "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг" (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 51, ст. 833; 2020 р., № 2, ст. 6, № 26, ст. 172):

статтю 6 після частини четвертої доповнити новою частиною такого змісту:

"5. Регулятор розробляє та подає на погодження до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, проекти ліцензійних умов та проекти змін до ліцензійних умов у сферах централізованого водопостачання, централізованого водовідведення та теплопостачання".

У зв'язку з цим частину п'яту вважати частиною шостою;

статтю 17 доповнити частиною шостою такого змісту:

"6. Проекти ліцензійних умов та проекти змін до ліцензійних умов у сферах централізованого водопостачання, централізованого водовідведення та теплопостачання підлягають обов'язковому погодженню з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства".

3. Кабінету Міністрів України:

1) у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом розробити і затвердити державну цільову програму технічної модернізації підприємств

водовідведення та очищення стічних вод, що перебувають у державній або комунальній власності;

2) у шестимісячний строк з дня, наступного за днем опублікування цього Закону:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити прийняття та приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Президент України

м. Київ
12 січня 2023 року
№ 2887-IX

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ